Број 266 У Новом Саду, у недељу 6. (19. децембра 1909. Година XLIV.

»Застава« излази сваки дан двапута, а недељом свецем и данима иза недеље и свеца једаред.

Цена је за Угарску кад се јутарњи и вечерњи лист заједно шаље за један месец 2 круне 70 пот. а за три месеца 8 круна.

Поједини јутарњи бројеви стају 2 потуре.

ЗАСТАВА

За огласе плаћа се 12 пот. од сваке врсте оваких ситних слова.

Уредништво »Заставе« је у кући г: Ј. Чавића Администрација »Заставе« налази се у кући где је Милетићева штамиарија у главној ул. бр. 22.

Поједини јутарњи бројеви стају 2 потуре.

ЛИСТ СРПСКЕ НАРОДНЕ РАДИКАЛНЕ СТРАНКЕ. Јутарњи лист. ИЗДАЊЕ „РАДА“ ДЕОНИЧАРСКОГ ДРУШТВА У РУМИ

Парница хрватско-српске коалиције против Фридјунга.

Јуче су преслушали већином сведоке из Србије. Претили су им, да ће их, ако дођу, затворити као лажне сведоке А кад тамо, Фридјунг и његови заступници, извлаче се. Кажу, неће ни да испитују много те сведоке, јер од њих неће чути истину. И питају их: Би ли ви смели сведочити против „Словенског Југа?“ И против Србије. А они одговарају: Нисмо морали доћи. Да смо имали што да сведочимо против „Словенског Југа“ или Србије, ми би остали код куће.

* * *

Преслушан је др. Фундер, уредник „Рајхспоста“. Он је потврдио шта му је говорио онај брбљавац Загорац. Загорац му је говорио, још док је био у хрватско српској коалицији, да са Супилом нису чиста посла, да прима новаца од Србије. И још му је говорио Загорац, како има један посланик из хрватско-српске коалиције, Магдић, који хоће савски мост да баци у зрак. И како он, Загорац, има много посла да га одговори од тога.

И сад се види, зашто је Загорац говорио сам о динамату и бомбама. Видео је, да ће његово лажљиво брбљање изаћи на видело, па је сам признао. И види се, коме је он приказивао своје другове. Приказивао их је у Бечу, чак и уреднику бечког „Рајхспоста“.

* * *

Преслушан је и други брбљавац, др. Полат. Већ на прво питање почео је да говори о себи и хвали се, чиме је изазвао смеј. Кад га је председник упозорио на последице заклетве, он рече: Ја знам то, да сам још пре 50 година практицирао код овога суда. Иначе је и он помало денунцирао као његов друг Загорац.

* * *

Петар Јеловац, трговац из Земуна. Он пораче, да је икада добио из Србије новаца. Не познаје ни Лукиника, ни Спалајковића. Он је онда свега 10 минута говорио са Прибићевићем.

* * *

Потпредседник намесништва Томичић тврди, да је Клумецки поштен човек. Клумецки је питао једаред њега, сведока, да ли Супило заслужује да га помажу. Сресски комесар Лузоте приповедао је сведоку да је он био једном са Клумецким, Супилом и другима код Кеђанског, где су се договарали да створе друштво „Аустрија“, које би друштво било наклоњено Аустрији. Српски листови су то све пребацивали Супилу, али он се није осврћао на то.

* * *

Затим је преслушан Љуба Давидовић, потпредседник српске скупштине. Он каже: У оним Фридјунговим документима спомиње се његово, Давидовићево име. Но он, Давидовић, није био члан одбора „Словенског Југа“. Није био ни на седницама, које се спомињу. Стога су ти документи лажни.

Председник га пита, да ли зна да је лист „Словенског Југа“ са црвеним словима проповедао рат против Аустрије. — Сведок вели, он мисли да тај лист онда већ није више био орган „Словенског Југа“ кад је тај чланак донео.

Бранилац дра Фридјунга Бенедикт вели: Кад сведок не зна, да је „Словенски Југ“ издавао новине и да су те новине после проглашења анексије проповедале рат против Аустрије, онда нећу даље да питам тог сведока.

* * *

Долази сведок Миле Павловић, професор из Београда. Каже, није био у одбору „Словенског Југа“. Тражи, да види свој потпис на оним документима. — Председник: Ми немамо овде оригинале. — Сведок (развучено) Т-а-ко! Дакле, и ви их немате. (Буран смеј!) Он зна за „Словенски Југ“ и писао је у „Словенском Југу“, али о оном чланку са црвеним словима не зна ништа.

Председник га пита: Да ли припада којој политичкој странци? — Сведок: — Ја, како ћу само да кажем, ја сам сам своја странка. (Смеј) Ја сам пре 8 година изишао из странке и сад сам у том погледу удовица која жели да се опет уда. (Бурни смеј). Да су нађене какве бомбе у „Словенском Југу“ о томе не зна сам ништа. Читао је само у новинама.

Др. Бенедикт: Ја нисам тако прост, а да би мислио, да из овог сведока можемо што извући.

На питања председника одговара сведок да је пошао једном у Дубровник. А босанска полиција га је вратила.

Председник: Чудновато, да тако поступају с путницима.

Сведок: Нос босанске полиције није обичан.

Фридјунг вели, да се босанска полиција уверила, како је сведок опасан агитатор.

Сведок Риста Одавић, професор, дошао је, каже, да посведочи, како није истина што о њему пише у оним Фридјунговим документима. То је све кривотворено. Он верује, да ће му и Фридјунг заблагодарити, кад га увери, да су они документи лажни. Жели да види писмена.

Др. Харпнер: Која? — Сведок: Па оне фотографије. — Др. Харпнер: Те ћу вам сутра показати. — Кад су питали сведока: Зна ли о оном чланку „Словенског Југа“ против Аустрије, сведок одговара: Нисам читао тај чланак. Али верујем суду, да је тај чланак онако гласио. Ја држим да је врло природно што је „Словенски Југ“ онако писао против Аустрије. Требало је цео свет звати у помоћ против Аустрије због анексије.

* * *

У Загребу су старчевићански ђаци на великој школи демонстрирали против Супила и хрватско-српске коалиције. Викали су: Доле Супило! Живео Фридјунг! И поздравили су брзојавно Фридјунга.

Хришћански социјализам.

од Др. Ж. П.

II.

Има тренутака, кад човек није од себе господар. Носе га, као да је од папира. Нити зна куда, нити зна зашто. У стању је зато време да учини чуда, толико му је снага порасла. Као да је постао надчовек. А кад му у душу загледате, видите, да га каква велика мисао мори. Исте судбе може да буде друштво, па и читави народи. И у њих по кад-кад запламти необична ватра. И у тим данима је немогуће задржати их, да друкчије раде. Као да их каква виша сила на попришште гура. Има случајева, да то стање и дуже траје. Тада је живот народни у вечитој грозници. Штогод замисли, окреће се око једне и исте мисли.

Вековима је тако било, а и данас није друкчије. И наше је доба убацило међу народе гомилу неодређених снова. Изгледа, да у свету никад није било толико жеља и као да једна другу вија, да клупче што веће буде.

Ко би се разазнао у бескрајној даљини, ко би одредио прави пут, куд ће се данашњи нараштој кретати? Али по цртама што је прошли век намалао, као да назиремо примамљиве слике, што нас очекују.

Све што на власти почива, разориће се. Јер где је власт не може бити правде. А где ње нема, не може ни истина да сија. А она учи, да је природно да нестане свега, што смета да се срећа на земљи укорени.

До данас је људство за њом залуд трагало. Није му испало ни да је види добро, а камо ли да окоша њене сласти. Она је била у рукама силних. Они су је мазили. Они је уживали. А зато су милијони приморани да се пате. Све што човека човеком чини, одузето им је. Никакве зраке у њиховој тмини. Сретни су да живе. А спавају необично тврдим сном.

Па опет, што нико није ни сањао, догађа се. Многовековна помрчина као да се тањи. У редовима полузаспалих опажа се нешто. Као да хоће да оживе. Да распознају неопредељене ствари. И да проговоре, где их боли.

Јасно је, да се данашње стање не може променити док не буде за доста потребне снаге. И то снаге свесне, насавладиве. А како је то могуће?! Валда једино помоћу науке. Она је у стању да грубу силу употреби за свестан циљ. Непрегледна гомила се њоме прерађује. Из супротних тежња постају одређени смерови. А у души заборављених оживљује управна воља. Где је била ропска понизност указује се свесна самосталност. Који је народ прошао кроз то чистилиште науке, измилио је из детињег доба. Зрео је да се бори за своју слободу. И то не за местимичну. Јер ко жели да се природно развија, мора се заузети за што више; за свеопшту слободу. Не само за слободу једне ствари, не само на слободу на једном пољу; у свима правцима га чека големи напор.

Разуме се, да ће од свију установа вера, особито ако је хришћанство, највише да настрада. А лако је појмити. Вековима је изопачивана, да се одржи на власти. Одбацила је од себе све најглавније захтеве еванђелског учења. И што ближе нами, све је више напуштала свој узвишени позив.

Било је времена, кад је вера била неограничени господар у свету. Сви народи, цело друштво и сви сталежи су веровали у њену моћ. Она се ослањала на све. Тада су јој крила и сувише порасла. Осетила се јака И место да је своју силу на све подједнако поделила, поневидила се, сложила се са неколицином; са најјачим на свету. Постала ограничена њихова својина.

Когод је био из њена крила искључен, изгубио је наду у њено учење. Отпадио се. Затражио је на другој страни мелема. Баш у државама, где се вера највећма осилила, било је таквих највише. Ту се најлепше видела разлика између њеног учења и њеног делања. Ту се вера потпуно сложила са жељом силних; а ови су опет гледали да слабије што већма подјарме; да их задрже у јаду и незнању. И при најмањој несугласици искрсла је верска немарност. Нико се није бринуо да се одрже верске истине. Код многих постаде вера нешто непотребно, нешто што није од вредности. Ко се за њом заносио био је бела врана. Није ни чудо. Неким сталежима је дозлогрдило. Једва да су могли да дахну од притиска, јер им је на свету свако право одузето било. И видели су да им ни вера не помаже. Она проповеда срећу на ономе свету. А њима је тешко и на овоме. Ништа није природније, него да је на свима пољима отпочета борба.

Слаби су се окупили да заједнички својом рођеном снагом извојују изгубљена права и да створе нову веру, што ће им повратити самопоуздање.

И нису остали усамљени. Са њима се удружили сви, које је плам науке освестио. И многи, на које је црква сигурно рачунала, изневерише је. До скора је она умела вешто да у мутноме лови. Кога није трпела, одгурнула га је својевољно. Па опет број верних није опао. Ту је била школа, ту је било друштво и држава, да јој попуне празнину. Није се смело унети ни у душу младежи, ни у крило друштва, ни у државне установе, што није црква благосиљала. И где је најмање светила било, знала је да га заклони. Што год је ишло у њен прилог, употребила је. Није се пазило, како откуцава срце народно, само ако је цркви углед дизало.

Али ново доба слабо је марило за све те мере. Оно је искорачило у борбу, ма да је познавало дивовску снагу у цркве. Хтело је да је изазове, нека покаже сву своју голотињу. И хришћанство је морало више него игда да се открије. Ни своје најтајније планове није могло да забашури.

Познато је, да се вера прохујалих столећа не може наново пробудити. Јер се историја никад не враћа. Ко би се усудио да сравни данашњег човека са првим хришћаном. И да га примора да ничице падне на заповест цркве. И да се одрече живота за љубав раја. Не ка нико не проба. Посрнуо би, пре прве намере. Или би се изгубио у сањаријама. Да се од њега свет клони, и да се на њега данашња деца камењем вурају. Не, данашње хришћанство и не мисли на то. Оно је давно променило своје тежње. Њене су реформе друге природе. Да се држи вешто на власти.

Где да нађе бораца за своје циљеве? Моћни се око других ствари позабавили, а слаби и нејаки га оставили. Па опет данашње хришћанство нема снаге да увиди истину и да се одрекне власти. Јер ко с њоме војује, прети му опасност да ће узбунити све около себе.

Залуд се окреће и десно и лево, нема одзива. Или је ипак нешто исплакало. Оно мало присталица окупило у гомилу и крстило чудним именом. Прозвало их хришћанским социјалистима.

А да ли је тиме отклоњена голема криза? Не, никако. Хришћански је социјализам још већма узбуркао таласе. Његове лажне догме не задобивају свет. Упознали су га пре него што се појавио. Бадава се с поља прилагодио приликама, кад је у суштини сасвим нешто друго. Не изгледа ли вам да је хришћански социјализам последњи покушај да се хришћанство на ново дочепа власти. А видите ли, то је данас скоро немогуће!

Политичка криза у Угарској.

Јуче је краљ примио у аудијенцију грофа Куена Хедерварија и Лукача. Саслушао је њихова мишљења, на који би се начин могла решити политичка криза; одлучио није ништа, рекао им је само толико, да и даље останну у Бечу. Краљ ће дакле још једном примити их у аудијенцију, а да ли ће после тога одлучити у ком правцу — не зна се.

У Бечу су прво нагађали, да ће се Луксач и Хедервари заједнички подухватити да образују нову владу, ну доцније гласови из Беча јављају, да ће нову владу образовати сам Лукач. По тим гласовима Лукач ће се већ данас а сутра вратити из Бечча или као краљев поузданик ((homo regius) или као министар председник.

На ком основу и с каквим програмом, с ким и с чим ће се пак Лукач подухватити владавине у Угарској — не зна се, па је чак тешко и нагађати.

У ствари пијачарине у Новом Саду

Ми смо ово дана донели у „Застави“ предлог упућен варошком представништву, да се укине пијачарина за Новосађане. Тај је предлог потписало преко 30 представника Срба и Мађара, и поднет је још у петак на своје место. Разуме се, да би тај предлог потписало много више представника, да није било журбе, да се предлог што пре преда градском начелнику. Кад дође до екупштине, видећемо: које су те овце, које само добро блеје, а не дају млека.

Јуст и Андраши.

За време јучерање саборске седнице свадио се вођа независњачке странке Јуст са министром Андрашијем. После говора Јустова пришао му је министар Андраши и почео се с њиме разговарати. У разговору запита Јуст Андрашија: „Је ли истина, да си за мој данашњи говор рекао да је детињаст?“ — Андраши одговори: „Нисам рекао да је детињаст, али свакако врло чудним сматрам схваћање ти, да ова влада ни је ни законита ни уставна па ни парлементарна. Влада хоће да се уклони и није крива, што јој краљ неће да уважи оставку“. На то опази Јуст: „А ја ни данас не верујем, да ви хоћете да се уклоните“. „Али, молим те, у то се не може сумњати“, одврати Андраши. „Јер кад ја кажем да хоћу да идем и чекам, молим и пожурујем, као што и сва влада пожурује, да јој се уважи оставка, онда тражим, да ми свак верује, јер ја немам обичај лагати“. На то Јуст поново рекне: „Ја пак у то сумњам; мислим, да ви хоћете да останете“. Андраши на то скочи и рекне: „Али то није истина и ја то измољавам себи“. С тим речма оде од Јуста. Јуст одмах пошље своје секунданте Андрашију, а Андраши именује своје. И једни и други секунданти се састали после саборске седнице, расправљали су ствар и решили су, да увреда није пала ни с једне стране и тиме је ствар „витешки“ завршена.

Румунска краљица у Софији.

Румунска краљица, позната под именом Кармен Силва, доћи ће кроз кратко време у Софију, да врати посету бугарској краљици. Румунска краљица ће у Софију поћи 22. о. м

Прираст становништва у Енглеској.

Према најновијим статистичким податцима порастао је последњих 25 година број становника у Енглеској и Ирској за 10 милиона душа Број бракова особито је порастао у Ирској, дочим је знатно пао у Енглеској и Шкотској. Смртни постотак изнашао је 1881. 18 7 дочим године 1908 износи само 15 1 од хиљаде. Особито је велико опадање порода последњих 30 година. Године 1881. било је порода 36·3 од хиљаде, дочим г. 1908. тај постотак износи једва 26.

Због сплетке

Јављају из Сан Луја: У вароши су праснуле две бомбе, услед чега је међу становништвом овладао велики страх. Једна је бачена пред уредништво једног недељног листа, у коме је ово дана изашла непријатна сплетка о једној угледној породици. Прасак је велику штету починио. Други дан ноћу бачена је бомба, која је праснула на улици, баш пред кућом, у којој станује један члан уредништва тог недељног листа. На једном комаду распреле бомбе стоји написано, да ће сарадник недељног листа бити убијен.

Како се данас жени и удаје.

Познато је, да се данас жени и удаје, и преко нарочито плаћених проводадија, који имају читаве стално уређене канцеларије за то, а затим и преко новина и т. д. Један енглески лист доноси слику, такове једне огромне енглеске канцеларије. Ту је силесија чиновника, а још више искусних и врло поверљивих тајних полицаја и њушкала. Њихова је једина дужност да непрестано посматрају начин живота нежења, њихове обичаје и прилике, и онда према томе да у женском свету траже за њих прилику. Но и сами мушки и женске долазе својевољно у ту велику канцеларију, да им ова нађе прилику, и да их удоми. Сваки нежења кога ово друштво упозна са девојком која има 1000 круна мираза плаћа друштву 21 круну; за 3000 круна 44 круне; за 8000 круна 84 круне; за 12000 круна 210 круна; за 20. хиљада круна 510 круна и т. д. Преко таксе и богато наплаћују ову канцеларију старе уседелице, кад им ова нађе младожење.

Брзојави „Застави“.

Стигли 5. децембра.

Политичка криза.

Будимпешта. Више од 20 посланика траже тајну седницу. Гроф Телеки не може да пропусти, а да не укаже, да је највећа странка мимоређена при избору одбора. Кошут одговарајући Телекију вели, да је уставан обичај, да највећа странка прва предузима кораке.

Векерле изјављује да влада није утецала при избору одбора. Андраши пристеје, да се седница саборска одложи и ствар реши у конференцији. У конференцији су дали Јусту два места. У пола 1 сахат саборска седница је поново отворена.

Беч. Хедервари се вратио у Будимпешту. Лукач је примљен у аудијенцију. Тврди се, да је Лукачу поверен састав кабинета. Вратиће се у Будимпешту, да покуша саставити владу.

Одговорни уредник
Константин Брадваревић.

БЛЕРИОТОВ строј за летење

моћи ће се видети у Новом Саду у редутској дворани Гранд Хотел Речеи данас у недељу 19. децембра 1909. п. р. Улазна цена 1 круна. Друштва корпоративно плаћају 40 пот. од особе, војници и ђаци плаћају 20 потура. — Предавања и обавештаји од 2 стручна инжинира ујутру до увече.

1742 6—6

Оферирам за готов новац без шконта

I-а **ОРАСЕ** врло леп здрав еспап по фор. 22 —

I-а **ШЉИВЕ** босанске по фор 22·—

Све по 100 кила шаљем само уз поузеће. Уједно потребујем

старијег помоћника

с лепим рукописом.

Трговина шпецераја на велике и мало

Јована Поповића

1733 3—3 у Панчеву.

ГОТОВЕ СУ

српске светитељске карте дописнице св. Никола, Божић, св. Стеван, св. Василије, св. Јован итд. слике су снимане са оригинала највећих српских уметника: **Уроша Предића и Паје Јовановића**, дивна израда, добити у свакој количини.

Препродавцима у црној боји 100 ком. 2·80 а у бојама 100 ком. 5 круна.

Само у књижарници

МИЛАНА ИВКОВИЋА

1727 8—10 у Новом Саду.

НОВООТВОРЕНА РАДЊА

КАРЛА АМБРОСА

из Руме, Иванова улица бр. 118.

враћује и има на стоваришту:

шамбуре разних величина, виолине, виоле, виолинчело и контрабаса, све делове музичких справа. Прима и врши тачно све оправке уз најјефтинију цену.

1731 2—3

За своју

берберску радњу

потребујем једног доброг

ПОМОЋНИКА

који може одмах ступити.

1744 2—3 **Прока Гавански**

берберин у Бач-Сентомашу.

Потребујем за моју

● папучарску радњу ●

једног или 2 момка, који добро раде сваки посао. Адреса:

Срета Џамбић

Брод н/С

1710 3—3 Босанска улица.

СУВЕ РИБЕ

моруна, јесетре, сом, пана, сечен, сом крупан и средњи, шаран крупан и средњи, смуђ, деверика крупна и средња, штука крупна, шарана, бабушка, тарашка, кесега, и све друге имам на стоваришту. Продајем на мало (и на много за трговце) по најјефтинијој цени. Риба је изванредно лепа.

Цене шаљем на захтевање свакоме.

МИТА Ђ ПАЛИЋ

1506 18 20 Панчево

Телефон бр. 2 14

Српска штампарија дра Светозара Милетића у Новом Саду.